

A tartalomból

- 2** Traian Ștef
A diverzió és a baloldal radikalizálódása között
Molnár Gusztáv
Minden előről...
- 3** Caius Dobrescu
Miért nem szabad értelmeznünk a legutóbbi választások eredményeit?
- 4** Bakk Miklós
Rejtett regionalitás
Ágoston Vilmos
Összefogás Romániáért!
- 5** Gabriel Andreescu
Egy pro-európai párt
Marius Cosmeanu
Rolex sed lex
- 6** Molnár Gusztáv
A 2000. november 26-i választások utáni parlamenti erőviszonyok, regionális bontásban
- 7** Ovidiu Pecican
Provinciális polémiák
Antonela Capelle-Pogăcean
Megjegyzések egy regionális párt létrehozásának kérdéséről
- 8** Borbély Zsolt Attila
Összmagyarország és erdélyiség
- 9** Vintilă Mihăilescu
A szomszédság szelleme
- 10** Hajdú Farkas-Zoltán
Temetés Szebenben
- 12** Hadházy Zsuzsa
Lenni vagy menni
Ágoston Hugó
Bukarest mint választás

Daniel VIGHI

Egy alternatív politikai konstrukció néhány alapvető kérdése

Íme, a 2000. év második legfontosabb pártja a PRM, s ez a tény alibiként szolgálhat a politikai, de a gazdasági reform lelassítására is, mert ezt a parlamenti jelenlétet a PDSR, de a többi demokratikus párt is a fekete macskával való zsarolásra használhatja. Ezt bármelyik percben és bármikor fel lehet mutatni igazolandó a reform (esetleges) lassabb ritmusát, és a politikai rendszer újragondolásának befagyasztását. A gazdasági reformok, mint mondtam, lelassulhatnak azoknak a társadalmi költségeknek megfelelően, amelyeket – mondhatják a PDSR korifeusai – a nagyromániások javára elkönyvelnek. Valószínű, hogy a demokratikusellenzék szembeszáll majd egy ilyen kezdeményezéssel és valamennyire a gazdasági reform gyorsítójaként működik majd.

Egáltalán nem biztos, hogy ugyanez történik, ha az RMDSZ fenntartja követeléseit, például az etegetem kérdésében. Ebben az esetben a fekete macskát akár a parlament demokratikusellenzékben levő partnereit, a PNL és a PD is elővehetik. Mi több, vehemensen, demagóg és nem demokratikus módon tárgyalják ezt abban az esetben, ha a politikai kínálat reformja a jelenlegi román politikai rendszer parlamenti pártjainak a politikai sakkjátszmájában elfogadott helyet érintené. A *Provincia* oldalain folyó vitánk egy transznemzeti és regionális alternatív politikai konstrukció szükségességéről okot szolgáltatna ilyen felforrósodott retorikára.

Ami engem illet, úgy találom, hasznos lenne egy ilyen nyilvános elkötelezettség projektje: a közös történelmi és kulturális értékek alapuló transznemzeti szövetség nagyvonalú és a politikai fejlődést lehetővé tevő eszmény lehet, ha szem előtt tartunk néhány olyan korekciót, amely véleményem szerint bizonyos szempontból szorosan kapcsolódik a modernitást biztosító realista és kritikai vizsgálódás szükségességéhez. Mindenekelőtt, ez a politikai konstrukció (amelyben újra fellelhetők lennének egy regionális szolidaritás gazdasági potenciállal rendelkező közös történelmi és kulturális értékei) regionálissal helyettesíthető az általános nacionalizmussal (és ennek nem kellene megtörténnie!). Azt hiszem a demokrácia számára ez elfogadhatatlan, nem sokára meggyünk, ha a románok és a magyarok közötti gyűlöletet felcserejlük az erdélyiek és a munténiaiak közti gyűlöletre. Nekem szemérem szerint egyik sem tetszik, bár (emberileg szólva) néha jön, hogy kiöntsem mérgemet ebben a kérdésben. Végig kellene tehát gondolni, hogyan lehetne demokratikusan gazdálkodni a mássággal. Másrészt, a

különbözőséget is végig kellene gondolni, és világosan meg kellene határozni. Ovidiu Pecican felhívta a figyelmet egy problémára, amelyet lehetetlen tagadnunk: (bizonyos értelemben homogenizáló) projektünk eltérhet a valóságtól, amit lelkesedésünkben nem vetünk észre. Íme egy példa: a Bánság hegyvidéki és síkvidéki részeinek politikai álláspontja az utóbbi években különbözött. Előbbiek ezekben az években, mintegy a régi struktúrába visszavonulva, közelebb álltak a PDSR-hez. Ez történt a kommunizmusra való átmenet pillanatában is, amikor itt erős fegyveresantikommunista ellenállás fejlődött ki. Akkor is elutasították az „újat”, az akkor rosszat, úgy ahogy az elmúlt évtizedben elutasították azt, ami haladónak számított. Furcsa módon azoknak a leszármazottjai, akik fegyverrel a kezükben harcoltak a kommunizmus ellen, most tömegesen arra szavaztak, amit emlékeznek, kriptokommunizmusnak tartottunk. A magyarázat az, hogy ez a társadalom bizonyos homályos tradicionáliszmusra épül, amely szerint, ami volt, az jobb, mint ami van. Lehet, hogy ez a mentális valóság Máramarosban is tetten érhető, hiszen az ötvenes években itt is ugyanolyan ellenállás volt a hegyekben. Bárhol is van, mindaddig, amíg a közfelfogás szintjén Erdély, Moldva, Olténia, Dobruzsza vagy a Bánság, társadalmilag és történelmileg hagyományosan homogénként jelentkezik, nem engedhető meg a történelmi tartományok szintjén valamennyire is homogén szolidaritás hiányával magyarázható szubregionális másság kizárólagos megközelítése.

A legakutabb kérdés, amit mind közül fel kell tennünk az, hogy hogyan tudnánk elkerülni a nacionalizmust és a regionális kizárólagosságot. Úgy gondolom, ezt nyitott megközelítéssel és a lehető legáltalánosabb nyilvánosság kereteinek biztosításával tehetjük meg. *A nyitott megközelítés* lehetővé tenné, hogy elkerüljünk mindenféle enklavizálást és kizárólagosságot, mert – tiszteletben tartva a regionális másságot – ami érvényes Erdélyre, annak érvényesnek kell lennie Dobruzsára is. Ebből a szempontból érdekes lenne a Moldvaiak Pártja politikai konstrukció elemzése; tisztázunk kellene, mit is akarunk valójában, és melyek azok a játékszabályok, amelyeket elfogadott. Nyilvánvaló, hogy ami egyeseknek megengedett, azt nem lehet megtiltani másoknak sem. Sokkal bonyolultabb a helyzet a *lehető legáltalánosabb nyilvánosság keretei* illetően. Caius Dobrescu nagyon pontosan vázolta a

Provincia legutóbbi számában: a politikai üzenetet kísérő állandó gyanakvás, a bizonyos hiperszemiotizáláson alapuló sorok közti olvasás nehezen legyőzhető akadály mindaddig, amíg az a szélsőséges politikai harcának legfőbb eszközeként lepleződik le. A hiperszemiotikai túlértékelés arra hivatott, hogy a titokzatosság homályába burkolja a legbiztosabb és legvilágosabb kezdeményezéseket, éppen azért, hogy megvédje magukat a kezdeményezőket és elidegenítse azokat a választókat, akik még mindig foglyai az alsorokokat, rejtek helyeket és titkos találkozókat kereső és kitaláló Securitate évtizedek alatt kialakított képzetnek ilyen értelemben bármekkora is az átjárhatóság, nem elegendő, mert az ultranacionalizmusnak létszüksége a maradásig. Mindazáltal a tisztességes és konkrét harc fegyvere nem lehet más, mint az átláthatóság (és ez a lap éppen ezért fontos; mi több, nélkül nem is tudnánk se gondolkodni, se bármit is tenni!); amihez még hozzá kell tenni a játékszabályok és a nyilvánossági keret szigorú leszövezésének szükségességét. Csak sajnos itt felferül egy nagy akadály, amelyet véleményem szerint jelen pillanatban nehéz lenne meghaladni: arról van szó, amit Szokoly Elek haragosan „szent héhen”-nek nevezett (szintén a *Provincia* utolsó számában): az egységes nemzetállam alkotmányos szantagnájáról. Miért? Nagyon egyszerű: a *nemzetiszintagma* kizárja az etnikai sokféleséget, az egységes a regionálisat. Eltekintve attól, hogy ez utóbbit szakralizálták, hogy Románia történelme utólagos céljának tekintik a gond az, hogy a parlament, véleményem szerint, mostani felállításában, egyelőre legalábbis nem zárkózik fel az erre a mandátumra javasolt alkotmányreform szempontjából az európai alkotmányos normákhoz. Ebben a kérdésben a macskát az egész politikai mezőny zajosan mozgósítja majd. Ezzel nem akarok senkit lefegyverezni, és a hátsóajtós szoft-magatartást sem akarom erősíteni. Ellenkezőleg. Egyike lévén azoknak, akik Traian Șteff, Caius Dobrescuval, Smaranda Enacheval és Bányai Péterrel együtt (elnézést kérek azoktól, akiket nem említettem) elkötött politikát folytattunk az elmúlt, többé-kevésbé intézményesített politikai csődökben, tudom, mit beszélek. Vagy legalábbis hiszem ezt. De mindarról, amit hibáztunk és amit tettünk és amit javítottunk azért, hogy ez lehetséges legyen, valamelyik következő *Provincia*-számban kellene beszélnünk.

Fordította: HADHÁZY ZSUSZA

Sabina FATI

Hogyan lett Iliescu demokratikus megmentő

Az elnökválasztások eredményei a választások első fordulójának után ismét kétértelmű, a volt Szovjetunió államaihoz közelálló övezetbe helyezte Romániát, amelyben a neokommunisták tisztára mosása érdekében kitalálnak egy népszerű, extravagáns, diktatatórikus tervekkel teli, a reformkommunisták által ellenőrzött vagy legalábbis ellenőrizhető szélsőjobb vezetőt. Kettőjük egymás mellé kerülésével a demokratikus világ és a hazai elkötött elitik fal mellé állítják a nacionalista szélsőséget, a kommunista vezér pedig a gonosz farkasból a demokrácia megmentőjévé válik, akit a közvélemény legzordabb és legaktívabb hangadó támogatójának.

Ha Ion Iliescu valamelyik jobboldali jelölttel együtt került volna a második fordulóba, komolyan meg kellett volna harcolnia saját múltjával, és nemcsak a külföldi és bel-

földi sajtó tüzével szembesült volna, hanem az összecsapásokkal is a televízió egyes adásaiban, amelyekben nem tűnt volna fel kedvező színben. Iliescu, még azok számára is, akik csalódtak az utolsó évek kormányzásában, elsősorban a múltat képviselte volna.

Ezért a PDSR stratégiái a legnehezebb, de Ion Iliescu felemelkedése szempontjából a legbiztosabb utat választották. Körülbelül kétféle az első forduló előtt, amikor a felmérések a biztos-első helyre tették Iliescut, szinte váratlanul emelkedni kezdett Vadim Tudor ársziója, körülbelül olyan arányban, amilyen arányban esett a Ion Iliescúé. A leggyorsabb és legkézenfekvőbb magyarázat az volt, hogy a televíziós adások előnyben részesítették a szélsőséges vezetőt, de az első forduló eredményei jóval a közvélemény-kutatások által megköszönt főlőt voltak, amelyekhez képest Vadim jóformán megduplázta a rászavazók számát, messze maga mögött hagyva az első fordulóban a jobboldal jelöltjeit, szabad utat nyitva ezzel Ion Iliescunak Cotroceni felé.

Ion Iliescu pártja számára a hatalom teljes egészében való elnyerésének legbiztosabb stratégiája a PDSR vezetőjének Vadim

Tudor melletti részvétele volt az utolsó menetben. Ennek a stratégiának legnehezebb részét a kormánykoalíció pártjai valószínűleg meg, amelyek miután négy évig civalkodtak kölcsönösen keresztbe téve egymásnak, nem egységesen jelentek meg a választók előtt. Van olyan gyanú, mely szerint ezeket a meg nem értéseket, amelyek a PNL és a PNȚCD közti testvérháborúban tetőzöttek, belülről a csausiszta Securitate kliensei táplálták, de a jobboldal egyetlen vezetője sem törődött *Constantinescu* elnök figyelmeztetésével, aki február végén megmondta, hogy az akkori koalíció a legfőbb ellenzégi pártnak elkötelezett régi Securitate emberei ásták folyamatossan alá. A koalíció pártjának főnökei nem tudtak vagy nem akartak tanulni az államfő leckéjéből, az egyedüliből, aki elismerte, hogy „a régi politikai aktivisták osztálya és a régi szekuritások” győzték le.

Sem a közvélemény, sem a politikai osztály nem vette túl komolyan Emil Constantinescu ilyen jellegű folyamatos kijelentéseit, amelyeket mindig a volt elnök elégedettségének és sikertelenségének számlájára írtak. Mint ahogy ő maga is elismerte, Constantinescu és a demokratikus

erők megnyerték a választásokat, de nem tudták átvenni a hatalmat. Más szóval, a hatalom kantára azok kezében maradt, akik tudták, mit tegyenek vele közvetlenül a december utáni időszakban. És akik, lám, ez alkalommal, mint a demokrácia megmentőjét, visszahozták a hatalomra Iliescut és övét.

A választások második fordulójának után látható volt, hogy az első fordulón Vadim Tudorra szavazók 16%-a a második fordulón Ion Iliescúra szavazott, míg az ellenkező irányba való vándorlás, Iliescutól Vadim felé, csak 4%-os volt. Vagyis több mint 10%-a azoknak, akik az első fordulón a szélsőséges vezetőt választották, a második fordulón meggondolták magukat és a PDSR elnökére szavaztak. Nehéz elhinni, hogy ebben az egyenletben csupán a hazárdozás játékszere szerepet és a riadóztatott információs médiák nyomása. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a tapasztalatokat és manipulációs technikákat, amelyeket Ion Iliescu pártja mandátumának hét éve alatt használt, mikor is utcai megmozdulásokat rendezett, bányászjárásokat rendelt meg, interetnikai konfliktusokat szervezett.

De a PDSR stratégiáinak találatkonyasága nem túl nagy, inkább a régi módszereket használják, amelyeket már elnyűttek a FÁK térségének államai, mégis sikerült elérniük céljukat: Ion Iliescu egyetlen éjszaka leforgása alatt a demokrácia lett, aki legyőzte a szélsőséget, és akibe most nagyon sok reményt fektetnek, míg a PDSR-nek sikerült ilyenformán rátennie kezét az egész hatalmi arzenálra.

Ennek a pártnak vezetői most ugyanolyan konzervatívok, mint négy évvel ezelőtt, és a választások megnyerésének pillanatától mostanig semmilyen pozitív jelzésük nem volt Nyugat felé. Kétszínűen kormányoznak majd, elfogadják a PRM parlamenti támogatását, lelassítják a reformot, lassan, de biztosan eltávolodnak a civilizált világtól, de sokféle vitrin-politikát folytatnak majd, jobbra és balra próbálva bizonyítani, hogy Romániában fejlődik a demokrácia. Nehéz és problémás helyzetben előveszik a szélsőséges bolondériáját és meglobogtatják Nyugat felé, igazolván ezzel az egyébként ellenőrzés alatt tartott szörnnyel önmagukat.

Fordította: HADHÁZY ZSUSZA